

PARLAMENT DE CATALUNYA

Departament de Gestió Documental i Recursos d'Informació

Àrea d'Arxiu i Gestió Documental

Donació de Josep Fornas

Fons Marcel·lí Domingo (1901-1940)

Fitxa NODAC

Versió 1.3

Data de creació: octubre del 2013

Data d'actualització: agost del 2021

PARLAMENT DE CATALUNYA

Departament de Gestió Documental i Recursos d'Informació
Àrea d'Arxiu i Gestió Documental

Introducció

Aquesta fitxa descriu, a nivell de fons documental, la documentació personal, periodística i política que va generar, rebre i conservar al llarg dels anys Marcel·lí Domingo.

La documentació va ser donada al Parlament de Catalunya l'any 1993 per Josep Fornas, complint el desig de la vídua de Marcel·lí Domingo, Filomena Savé.

1. Àrea d'identificació

1.1. Codi de referència

CAT APC FDA003 Donació de Josep Fornas: Fons Marcel·lí Domingo

1.2. Nivell de descripció

Fons.

1.3. Títol

Documentació personal, periodística i política de Marcel·lí Domingo.

1.4. Data(es)

Dates de creació: 1911-1939.

1.5. Volum i suport

1,76 metres lineals de documentació en paper (16 capsas amb documentació epistolar que inclouen 9 imatges).

2. Àrea de context

2.1. Nom del(s) productor(s)

Marcel·lí Domingo i Sanjuán.

2.2. Història del(s) productor(s)

Marcel·lí Domingo i Sanjuán (Tarragona, 26 d'abril de 1884 - Tolosa, Llenguadoc, 2 de març de 1939)

Polític i escriptor. Fill d'un guàrdia civil, residí a Agramunt i, als divuit anys, a Tortosa, on estudià magisteri i exercí de mestre i on començà la seva actuació com a periodista polític en defensa del republicanisme federal i de la justícia social. El seu ideari incidí especialment en els treballadors del camp i també en la mateixa Tortosa (fou creat, per exemple, el grup polític femení conegut per «Les Marcel·lines»).

PARLAMENT DE CATALUNYA

Departament de Gestió Documental i Recursos d'Informació Àrea d'Arxiu i Gestió Documental

El 1911 passà a formar part del consell general de la Unió Federal Nacionalista Republicana (UFNR), i el 1914 fou elegit diputat a les Corts espanyoles. El 1915, amb Francesc Layret, promogué la creació del Bloc Republicà Autonomista (BRA), per conjuguar el republicanisme amb les aspiracions de les masses treballadores, organitzades en la Confederació Nacional del Treball (CNT), que continuaren seguint, tanmateix, la consigna de l'apoliticisme.

Dirigí el nou diari del Bloc, *La Lucha* (1916-19), des d'on llançà dures campanyes de crítica al Govern; la titulada *Marruecos, sangría y robo* li valgué l'empresonament.

Presidí el directori del nou Partit Republicà Català, format el 1917 com a resultat de la fusió de diverses forces polítiques, entre les quals el BRA i la Joventut Republicana de Lleida, amb la col·laboració de Layret, Gabriel Alomar i Alfred Pereña. Tingué un paper destacat a l'Assemblea de Parlamentaris, el mateix 1917, i prengué part en els preparatius de la vaga revolucionària de l'agost (tingué gran ressò el seu article *Soldados!*, adreçat a la tropa per tal que s'unís al poble) i, en ser iniciada la vaga, malgrat la immunitat parlamentària, fou detingut al vaixell Reina Regente.

Participà activament en la campanya a favor de l'autonomia iniciada a Catalunya per l'octubre del 1918; pel novembre, encapçalà una proposició de llei que la minoria republicana presentà al Congrés dels Diputats de Madrid a favor d'una autonomia integral; pel desembre, a l'assemblea de la Mancomunitat, proposà, amb el suport dels sectors republicans catalans, que aquesta fos transformada en assemblea constituent per tal de redactar l'Estatut d'autonomia de Catalunya.

Durant la dictadura participà en diversos intents d'enderrocar el règim i proclamar la República; fou detingut diverses vegades i processat el 1930. Prengué part en el pacte de Sant Sebastià i, després de l'alçament de Jaca, en ser incrementada la persecució, s'exilià a Portugal, i des d'allí passà a França. Tot i que participà en la conferència fundacional d'Esquerra Republicana de Catalunya (març del 1931) i en el seu directori, s'inclinà pel Partido Republicano Radical Socialista Español, des d'on continuà defensant l'òptica federal.

En ser proclamada la República espanyola, fou nomenat ministre d'instrucció pública del govern provisional (abril-desembre del 1931); programà la construcció d'un gran nombre d'escoles i inicià diverses reformes, entre les quals la coeducació.

Més endavant ocupà el ministeri d'agricultura, indústria i comerç, i al 1931 (i també al 1936) fou elegit novament diputat a les corts per Tarragona. El 1933 fou un dels fundadors del partit Izquierda Republicana, que a Catalunya rebé el nom de Partit Català d'Esquerra; del juny al setembre fou ministre d'agricultura i dedicà els esforços al programa de reforma agrària.

Al febrer del 1936, en guanyar les eleccions el Front Popular, resultà elegit, una altra vegada, diputat per Tortosa i s'incorporà al govern, on es feu càrrec del Ministeri d'Instrucció Pública del primer gabinet. Presidí el partit d'Izquierda Republicana. A l'acabament de la guerra anà a l'exili, i aviat (2 de març de 1939) moria a Tolosa.

PARLAMENT DE CATALUNYA

Departament de Gestió Documental i Recursos d'Informació Àrea d'Arxiu i Gestió Documental

Marcel·lí Domingo tingué una ploma àgil i incisiva com a periodista: col·laborà principalment a *La Publicidad*, que dirigí un cert temps, *La Barricada*, *L'Opinió*, *El Poble Català*, *El Diluvio*, *El Pueblo de Tortosa*, *La Lucha*, *El Mercantil Valenciano*, *El Liberal*, *El Imparcial*, *España Nueva de Madrid* i a alguns periòdics americans. Entre els llibres polítics que publicà destaquen *Temas*, *El burgo podrido* (1924), *En esta hora única*, *Viajando por América*, *La isla encadenada* (1923), *En la calle y en la cárcel* (1921), *On va Catalunya?* (1927), *Libertad y autoridad* (1928), *¿Qué es España?*, *La política*, *Una dictadura en la Europa del siglo xx* (1929), *¿A dónde va España?* (1930), *¿Qué espera el rey?* (1930), *La escuela en la República* (1932), *La experiencia del poder* (1934) i *La Revolución de Octubre* (1935). És autor també d'unes quantes obres teatrals (*Vidas rectas*, *El pan de cada día*, *Los príncipes caídos*, *Juan sin Tierra* i *Encadenados*).

2.3. Història arxivística

El fons documental Marcel·lí Domingo fou donat l'any 1993 al Parlament de Catalunya per Josep Fornas complint el desig de Filomena Savé Mestres, vídua de Marcel·lí Domingo, de lliurar a una institució pública del nostre país la documentació produïda per aquest rellevant polític català de la Segona República, amb la finalitat de poder ser consultada i facilitar-ne la recerca històrica.

En tractar-se d'un fons documental homogeni, generat de forma natural al llarg de l'activitat pública i privada de Marcel·lí Domingo, s'ha considerat pertinent d'atorgar-li un tractament documental diferenciat del de la Col·lecció Fornas, de manera que es respecta l'origen i la procedència de cada fons. Per aquest motiu, es publica separatament el catàleg del fons documental Marcel·lí Domingo, que, juntament amb la Col·lecció Fornas, constitueix la Donació Fornas.

2.4. Dades sobre l'ingrés

El fons documental Marcel·lí Domingo fou donat l'any 1993 al Parlament de Catalunya per Josep Fornas, complint el desig de Filomena Savé Mestres, vídua de Marcel·lí Domingo.

3. Àrea de contingut i estructura

3.1. Abast i contingut

El fons documental Marcel·lí Domingo està format per documentació personal, periodística i política d'aquest destacat personatge històric i inclou documents escrits o rebuts per ell o documents escrits per altres, que ell mateix va anar reunint.

La documentació ha estat classificada, sempre que ha estat possible, respectant l'ordre de procedència original.

Per a facilitar el treball a l'estudiós o investigador, s'ha optat per la descripció sumària de cadascun dels documents de què es compon el fons. D'aquesta manera, s'ofereix una breu referència del

PARLAMENT DE CATALUNYA

Departament de Gestió Documental i Recursos d'Informació Àrea d'Arxiu i Gestió Documental

contingut de cada document amb la voluntat de fer possible una consulta selectiva de la documentació.

En alguns casos de la descripció documental, no ha estat possible identificar de manera fiable el nom o el cognom dels autors, bé perquè és dubtós o il·legible, bé perquè és anònim. Aquests casos s'han resolt puntualment adjuntant-hi un signe d'interrogació («?»).

El fons documental Marcel·lí Domingo ha estat classificat d'acord amb els principis arxivístics de respecte a la procedència i l'ordre original del fons documental. Amb aquest objectiu, es va organitzar la documentació d'aquest polític de manera diferenciada de la col·lecció bibliogràfica i documental Fornas, ja que ambdós fons es van formar de manera singularitzada i la seva procedència documental així ens ho demostra. Així, podem parlar de la Donació Fornas com un conjunt bibliogràfic i documental amb una especial transcendència per a l'estudi, sobretot de la història contemporània.

La metodologia emprada per a organitzar el fons ha estat sempre de respecte a l'ordre original. Així, una petita part del fons epistolar arribà classificada segons una ordenació alfabètica dels corresponents, que es va continuar aplicant fins a arribar a completar-lo amb la resta de cartes.

El quadre de classificació d'aquest fons documental té els apartats següents: documentació epistolar; targetes de visita; convits i invitacions; homenatges; articles de premsa; publicacions periòdiques; fullets i fulls solts i cartells; discursos, conferències, mítings, manifestos i entrevistes; documents personals i altres escrits de Marcel·lí Domingo; fotografies i dibuixos, i notes i escrits d'altres autors o sense identificar.

En els dos primers apartats, encara que són la part documental més minoritària, hi podem consultar alguns documents de caire privat, com ara les cartes bescanviades amb els seus familiars, com el pare o els germans, o bé amb amics personals; també és interessant la documentació resultant del seu treball periodístic o com a autor d'algunes publicacions.

La part més important del fons és la documentació produïda o rebuda arran de la seva activitat política. Indubtablement, en podem destacar la documentació epistolar perquè és la més personal —a part de ser la més voluminosa— i la que, juntament amb els articles de fons escrits per aquest autor, mostra la seva personalitat i ideologia política. Entre la documentació epistolar destaquen els escrits relatius al període en què Marcel·lí Domingo va dur a terme les campanyes de propaganda política a favor de la República durant el període 1936-1937 als Estats Units, el Canadà, Mèxic i Cuba.

També cal destacar les cartes bescanviades amb personalitats polítiques, com ara Francesc Macià, Enric Prat de la Riba, Francesc Layret, Ventura Gassol, Niceto Alcalá-Zamora, Manuel Azaña, Félix Gordón Ordás, Francisco Largo Caballero, Alejandro Lerroux, Diego Martínez Barrio, Juan Negrín i Indalecio Prieto, entre d'altres.

PARLAMENT DE CATALUNYA

Departament de Gestió Documental i Recursos d'Informació Àrea d'Arxiu i Gestió Documental

Igualment, els escrits de personatges rellevants, com Santiago Ramón y Cajal; Gregorio Marañón; Octavio Paz; José Martínez Ruiz, *Azorín*; Francesc Vidal i Barraquer; Miguel de Unamuno; José Ortega y Gasset, i Ramón del Valle-Inclán, entre molts d'altres.

Finalment, són molt interessants les cartes intercanviades amb els seus col·laboradors més propers, ja que és on s'expressen de manera més lliure les seves idees polítiques, i també amb els seus amics i militants de diversos partits polítics, d'entre els quals destaquen, pel volum documental, els escrits d'Izquierda Republicana.

3.2. Sistema d'organització

S'ha establert el quadre de classificació següent:

1. DOCUMENTACIÓ EPISTOLAR

- 1.1. Documentació epistolar escrita per Marcel·lí Domingo o adreçada a ell (ordre alfabètic de corresponents)
- 1.2. Documentació epistolar escrita per Marcel·lí Domingo o adreçada a ell (ordre alfabètic d'institucions)
- 1.3. Documentació epistolar sense identificar escrita per Marcel·lí Domingo o adreçada a ell (ordre cronològic)
- 1.4. Documentació epistolar de condol per la mort de Marcel·lí Domingo dirigida a Filomena Savé Mestres, vídua de Marcel·lí Domingo, o a altres persones (ordre alfabètic de destinataris)
- 1.5. Documentació epistolar bescanviada entre altres autors (ordre alfabètic de destinataris)
- 1.6. Documentació epistolar bescanviada entre altres autors (ordre alfabètic d'institucions destinatàries)

2. TARGETES DE VISITA

3. CONVITS I INVITACIONS

4. HOMENATGES A MARCEL·LÍ DOMINGO

5. ARTICLES DE PREMSA

- 5.1. Articles de premsa escrits per Marcel·lí Domingo
- 5.2. Cròniques als diaris referides a Marcel·lí Domingo
- 5.3. Articles de premsa escrits per altres autors
- 5.4. Recull de premsa de temàtica diversa elaborat per Marcel·lí Domingo

PARLAMENT DE CATALUNYA

Departament de Gestió Documental i Recursos d'Informació
Àrea d'Arxiu i Gestió Documental

6. PUBLICACIONS PERIÒDIQUES, FULLETS I FULLS SOLTS I CARTELLS
 - 6.1. Publicacions periòdiques
 - 6.2. Fullets i fulls solts
 - 6.3. Cartells
7. DISCURSOS, CONFERÈNCIES, MÍTINGS, MANIFESTOS I ENTREVISTES
 - 7.1. Discursos i conferències
 - 7.2. Mítings
 - 7.3. Manifestos
 - 7.4. Entrevistes
8. DOCUMENTS PERSONALS I ALTRES ESCRITS DE MARCEL·LÍ DOMINGO
9. FOTOGRAFIES I DIBUIXOS
10. NOTES I ESCRITS D'ALTRES AUTORS O SENSE IDENTIFICAR I OBJECTES DIVERSOS

3.3. Informació sobre avaluació, tria i eliminació

Aquest fons documental és de conservació permanent.

Normativa aplicable:

- Llei 9/1993, del 30 de setembre, del patrimoni cultural català (DOGC 1807, 11.10.1993).
- Llei 10/2001, del 13 de juliol, d'arxius i documents (DOGC 3437, 24.7.2001).

3.4. Increments

-

4. Àrea de condicions d'accés i ús

4.1. Condicions d'accés

Lliure.

4.2. Condicions de reproducció

-

4.3. Llengües i escriptures dels documents

Hi predomina el català, amb alguns documents en castellà, francès, anglès, italià i altres llengües.

PARLAMENT DE CATALUNYA

**Departament de Gestió Documental i Recursos d'Informació
Àrea d'Arxiu i Gestió Documental**

4.4. Característiques físiques i requeriments tècnics

En general, la documentació es troba en un bon estat de conservació, amb l'excepció dels retalls dels diaris, que, pel pas del temps, han adquirit un color groc considerable.

4.5. Instruments de descripció

Catàleg.

5. Àrea de documentació relacionada

5.1. Existència i localització dels originals

-

5.2. Existència i localització de reproduccions

Fons digitalitzat al desembre del 2010.

Nomenclatura dels fitxers: 00108R131011000 a 00108R131100000.

5.3. Documentació relacionada

-

5.4. Bibliografia

Donació Fornas. Catàleg del fons documental Marcel·lí Domingo. Barcelona: Publicacions del Parlament de Catalunya, 1995.

6. Àrea de notes

6.1. Notes

-

7. Àrea de control de la descripció

7.1. Auditoria i data(es)

Descripció feta per MCV (gener del 2011).

Actualització feta per MCN (octubre del 2013).

PARLAMENT DE CATALUNYA

Departament de Gestió Documental i Recursos d'Informació
Àrea d'Arxiu i Gestió Documental

Actualització feta per AVM i OTS (agost del 2021). Correcció i assessorament lingüístics duts a terme pel DAL (setembre del 2021).

7.2. Fonts

Per a elaborar l'element *Història del productor*, s'ha emprat la font següent:

Enciclopèdia Catalana [en línia]. <<https://www.enciclopedia.cat/ec-gec-0022710.xml>> [consulta: 20 gener 2010]

7.3. Regles o convencions

Norma de descripció arxivística de Catalunya (NODAC). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. Direcció General del Patrimoni Cultural, Subdirecció General d'Arxius i Associació d'Arxivers de Catalunya, 2006.